

a) *Hieroglífás homokkövet Rónaszék határából*, mely igen szép típusos példánya ama sajátos képződéseknek, a melyeket kárpáthomokkő, bécsi homokkő és flysch néven ismer a geológia s a melyeknek képződése kora a kréta és az eocén között váltakozik. (A beküldők a bemutatott példányt krétakorinak mondják.) Hasonló ama képződményekhez, a melyek leginkább tengerpartokon keletkeznek, afféle bizzar alakokkal, a melyeknek hieroglifa nevet adtak s a melyek után némely rétegeket hieroglifa-palának és hieroglifa-homokkőnek neveztek el. A beküldött példány közepét oly üreg foglalja el, a minőt valamely crinoida koronája hagyna lenyomatban maga után, s körülötte több másféle apróbb alak mutatkozik. De se a középső üreg, se a többi alakok nem állati maradékok nyomai, hanem inkább afféle féregnyomoknak és dűlásoknak tekinthetők, a minőknek szép példait pár évvel ezelőtt a svéd Nathorst mutatta ki.

b) Bemutatott továbbá *Dinotherium fogat Köves-Kálló környékéről*. Ennek bemutatására az előadót egyrészt az indította, hogy a becses tárgy eddigelé ismeretlen lelőhelyről, Köves-Kálló vidékéről (Zala megyéből) való, másrészt pedig az, hogy tetemes nagysága tökéletesen kifejlődött, hatalmas állatra enged következtetni, melynek nagysága (magassága) a négy métert aligha túl nem haladta.

c) Végre bemutatta *Ambros geológiai térképét* a nagyvári kerületről. E becses küldeménnyel Jahn Vilmos tagtársunk lepte meg az előadót. Ambros Tamás, volt cs. k. kerületi erdőrendező eme térképkézirata az úgynevezett Administrativ-Karte lapjain az egykori nagyvári helytartósági kerület geológiai viszonyait tünteti elő. Jahn úr e historailag becses térképet a Földtani társulatnak ajándékozta, ez pedig a m. kir. Földtani Intézet térképtárának adta át, a hol nemcsak méltó helyen, de egyszersmind oly országos közintézetben lesz, a hol a legnagyobb gonddal megőrzik s mégis minden szakember könnyen hozzáférhet.

Dr. Posewitz Tivadar, *A laterit előfordulásáról Bangka szigetén*. A laterit afféle képződmény mint a nyirok, melyet Szabó József vezetett be ezen a néven a geológiai irodalomba. Eredetére nézve a nyirok valamely kristályos összetett és leginkább földpátos kőzet mállásterméke. Legtöbbnyire vagy magán a képződés helyén, vagy tőle nem messze található. Bangka szigetén efféle, kvarcsezemecskékkel elegyes agyakok csak a gránithegyek közelében fordulnak elő s kétségtelenül ennek a kőzetnek a mállástermékei. Posewitz ismertette eme képződmények korát, fővál-

tozatait és térbelileg igen nagy elterjedését, s kiemelte azt a nagy különbséget, mely egyrészt az önszigetek, másrészt a kelet-indiai szigetcsoport többi szigetei között van, azt ugyanis, hogy az önszigeteken (melyek a Malakkai félsziget folytatásaként tekintendők), — a Riau-Lingga-szigetcsoport önszigetein, Bangka és Blitong szigetén — a lateritek igen elterjedt képződmények, holott a többi szigeteken nem fordulnak elő.

Kalecsinszky Sándor közleményeket terjesztett elő a m. kir. Földtani intézet kémiai laboratóriumából, melyekben a következő anyagok kémiai elemzésének eredményeit ismertette: 1. Barnakő (mángánvaskő) az aradmegyei Kis-Halmágyról, a Rotunda hegy közeléből. — 2. Kútviz, Somkútról; elemzés és technikai alkalmazását illető javító eljárás. — 3. Mágnesvasércz Magyar-Egregyéről, Baranya megyéből. — 4. Viasztartalmú homok Szamos-Udvarehelyről (Szilágymegye). — 5. Nyolczféle kínai szén (Lóczy gyűjteményéből). — 6. Tibeti arany (Lóczy gyűjteményéből). — 7. Lignit Csáktornyaőről (a dragoszlaveczi hegyről). — 8. Bitumentartalmú pala a Zboró melletti Stebnikről (Bártfa közelében, Sáros megyében). — E legutóbbi anyagról szólva kiemeli az előadó a palának igen tetemes bitumen tartalmát, mely körülbelül 15 %-ra rúg, s hogy ennél fogva ez a nagy mennyiségben előforduló anyag gazdag forrásává válhatik az olaj-, kátrány- és paraffin-gyártásnak.

Gesell Sándor kérdésbe teszi, vajjon ennyi tartalom s a petroleum mai ára mellett fog-e a gyári feldolgozás jutalmat eredményt szolgáltatni?

Kalecsinszky hivatkozik az osztrák-magyar államvasút társaság aínai gyárára, a mely csupán 3—7% bitumentartalmú palát dolgozott fel s a termelés éveken át kifizette magát, még a petroleum olcsósága idejében is.

Szabó József elnök ezekkel kapcsolatban megemlíti, hogy ő csak nem régebben Edinburgh mellett látott efféle paraffin-gyárat, a melyben azelőtt csak útkavicsolásra használt bitumenes palát dolgoznak fel; ennek a bitumen-tartalma tehát valami igen tetemes nem lehetett. És ez a gyár oly sikeres termelést űz, hogy nemcsak Angolországba, de még a kolóniákra is tetemes mennyiségű paraffint szállít. A stebniki telep tehát mindenesetre igen számba vehető anyagforrásnak tekintendő.

3. *A magy. tud. Akadémia* III. osztályának 1885. december 14-ikén tartott ülésén 1 fizikai, 2 kémiai és 1 meteorológiai tárgyu előadás volt napirenden.

A fizikai tárgyu előadást b. Eötvös Loránd rend. tag tartotta, értekezvén »A folyadékok feszültsége és kémiai alkata

közötti összefüggésről. A folyadékok felületének nagyobbítása az ott fellépő feszültség következtében munkát igényel. Az előadó molekulár-felületi munkának nevezi azt a miveletet, mely arra szükséges, hogy valamely folyadék felülete a molekulájának felületével arányos növekedést nyerjen. Feltéve, hogy a molekulákból hasonló módon összetett, gőzeikkel érintkező folyadékok egyzersmind a részeik között működő erőket illetőleg is hasonlóak, a következő tételt vezeti le: A molekulár-felületi munka változása a hőmérséklettel minden szabályos alkatú folyadéokra vonatkozólag ugyanaz s nagy hőmérsékleti közben állandó. E tétel helyességét 160 különböző folyadékon tett mérések alapján vizsgálta meg, s általában igazolva találta; végül kiemeli az attól való eltérések elméleti jelentőségét.

Utána Lengyel Béla lev. tag bemutatta *»Néhány ásványvíz kémiai elemzését«* ú. m. a lublói Andor- és Amália-források, továbbá a lipiki és czigelkai ásványvizek elemzését. Ezek a vallás- és közoktatásügyi miniszteriumtól felállított ásványvíz-elemző intézetből kerültek ki, melynek vezetésével az előadó van megbízva. — A lipiki víz a legkiválóbb gyógyforrások közé tartozik; szénsavas nátrium és chlór-nátrium teszük főalkatrészeit, de ezek mellett jódnátrium és kénsavas sók is vannak benne. A lubló vízek a vasas savanyúvizek sorába tartoznak és nagyobb vas-tartalmuk mellett a bennük talált sok szabad szénsav által tűnnek ki. A czigelkai víz az erősen égvényes savanyúvizek közt foglal helyet, mert nagy mennyiségű szabad szénsav mellett sok szénsavas nátriumot, valamint jelentékeny mennyiségű jó- és bróm-nátriumot is tartalmaz. Mind a négy ásványvíz gyógyforrás.

A harmadik előadó Than Károly rend. tag volt, a ki szintén ásványvízforrást ismertetett, t. i. a Fehérmegyében herczeg Odescalchi Gyula birtokán fekvő *»felső-alapi ásványvíz kémiai elemzését«*, mely

az erősen konyhasós keserű vizek közé tartozik. A benne foglalt chloridok és szulfátok viszonya megegyezik a marienbadi forrásvízével, de hiányzik belőle nátrium-bicarbonát és kevesebb benne a szénsav. Egész kémiai alkata leginkább a friedrichshalli keserűvízhez mutat hasonlatosságot.

Erre Schenzl Guido rendes tag tartott előadást *»Magyarország csapadékvízviszonyairól«* átnyujtván az akadémiának az országos kiállítás alkalmával e tárgyról irt munkáját, melyhez a régibb és a legújabb adatok felhasználásával szerkesztett, 1:2.170,000 méretű esőzési térkép is van mellékelve. A megfigyelő állomások száma 1884. végén már 230-ra emelkedett, míg 1870-ben, a meteorológiai központi intézet szervezésekor, csak 35 volt. Az összes anyag, melyet nagyobbbrészt újra át kellett számítani, 259 helyre vonatkozik; ezek között 127 helyen legalább is öt évig történtek a megfigyelések; az eredmények egy táblázatban vannak összeállítva. Az előadó ez adatok alapján összeállította Magyarország esőzési térképét és pedig pontosan Sonklar elvei szerint. A közepes esőmennyiség akár a kisebbik Dunamedenczében, akár az Alföldön nem csekélyebb, mint Közép-Európa más vidékein, péld. Alsó-Ausztriában, Csehország nyugati részében vagy Németország néhány síkságán; de a különbségek az egyes években nálunk sokkal nagyobbak, mint az említett országokban. Az értekezés befejezésül a csapadékoknak az év egyes hónapjai szerint való megoszlását tárgyalja; e szerint Magyarország legnagyobb részében februárius a legszárazabb hónap, ellenben esőben leggazdagabb a június. Kivételt képeznek e tekintetben a Tát-ra-csoport, a magyar tengerpartvidék és az Adriai-tenger szigetei.

Végre König Gyula lev. tag benyújtott Vályi Gyula kolozsvári egyetemi tanár részéről egy geometriai tárgyú dolgozatot az osztály Értesítőjében leendő kiadás végett.

TÁRSULATI ÜGYEK.

Fegyzőkönyvi kivonatok a társulat üléseiről.

XXIV. VÁLASZTMÁNYI ÜLÉS.

1885. december 16-ikán.

Elnök: SZILY KÁLMÁN.

Titkár felkéri a választmányt, hogy a közgyűlést megelőzőleg bizottságot nevezzen ki a pénztár és a könyvtár megvizsgálására. — A választmány a pénztár megvizsgálására Dietz S. és Fröhlich L., a könyvtár megvizsgálására pedig br. Eötvös L., Bene R. és Wartha Vincze urakat kéri fel.

Elnök bemutatja Inkey Béla és Semsey Andor iratát a Társulathoz. Elmondja, hogy a Társulat 1878-ik évi közgyűlésén Semsey A. úr ajándékából 1200 frt pályadíjat tűzött ki hazánk valamely érdekesebb bányavidékének kutatására és leírására; a nyílt pályázat alkalmával az egész pályá-